

Média és történelem

Szerkesztői előszó

Újragondoltuk a *Történelem* rovatot. Médiatörténet és nyilvánosságtörténet: mindkettő gyakran használt kifejezés, elterjedt a közbeszédben, számos intézményben tartanak előadásokat, szemináriumokat ezen a címen. Amit a rovatval ki akarunk fejezni, mégis több ennél. Az itt közölt Robert Darnton-interjú és tanulmányok azt mutatják meg, hogyan csinálhat történelmet a média, miként válhat egy publikus, nagy nyilvánosságot kapott, felkavaró ügy a politika-, a társadalom- és a kultúrtörténet kitüntetett pontjává.

Számos példát hozhatnánk a távoli és a közeli múltból. A gyémántnyakék-affér néven elhíresült, botrányos história, amelyet Szerb Antal is megörökített a magyar irodalom számára *A királyné nyakéke* című regényében, sokak szerint Marie Antoinette első lépése volt a vérpadra vezető úton. A királyné nem tudott belenyugodni abba, hogy meghurcolták a nevét egy olyan eset kapcsán, amelyhez semmi köze nem volt, nyilvános elégetelt kívánt. Nem ismerte fel, hogy az igazságnak semmi jelentősége nincs a megítélése szempontjából – annak viszont hatalmas, hogy mit *hisznek* el róla a franciák. Gyurcsány Ferenc személyét és politikáját megrendítette, hosszú távon romba döntötte a hírhedt őszi beszéd. Borkai Zsolt, Győr város polgármestere belebukott egy videofelvételbe annak ellenére, hogy megnyerte a választást városában. A média történelemformáló erejét ismerte fel Martin Luther, amikor nemzeti nyelven közzétette a Bibliát, a katolikusokra gúnyolódó pamfletáradatot zúdított, és sajnos akkor is, amikor 1543-ban *Von den Juden und ihren Lügen* (A zsidókról és hazugságaikról) címen közzétette a *Mein Kampf*-al vetekedő, első, nyomtatásban közölt antiszemita propagandairományt. Szavakkal cselekedtek, csináltak történelmet a francia forradalmárok, amikor az európai történelemben először tudatosan alkalmazták a politikai propagandát vagy más néven az ellenségeiket lejárató kampányeszközöket; Sztálin, Hitler és Mao Ce-tung, amikor milliókat mozgósított a média hatékony használatával. Szergej Mihajlovics Eisenstein és Leni Riefenstahl nagyobb hatást gyakorolt a 20. század történelmére, mint a korszak politikusainak döntő többsége.

Mindez nem új felismerés, de időszerű hangsúlyozni, elismételni. Amikor Jürgen Habermas 1962-ben közzétette a nyilvánosság kialakulásáról írt modelljét, a német szociológiai hagyományokat követve történeti munkát adott közre. A kommunikációelmélet más jelentős teoretikusai, Marshall McLuhan és Walter J. Ong ikonikus műveikben szintén történeti vizsgálódással próbáltak közelebb férkőzni az orális és az írott kultúrák természetének, a Gutenberg-galaxis működési mechanizmusának pontosabb megértéséhez. A média, a nyilvánosság és a történelem szorosan összefonódik. Pléh Csaba John L. Austin *Tetten ért szavak* címmel közzétett előadásorozatához írt előszava mottójaként Emerson-idézetet választott: „A szavak és a tettek az isteni energia nem is annyira eltérő módozatai. A szavak is tettek, s a tettek is a szavak fajtái.”

Mátay Mónika